

COL·LECCIÓ IMAS

Innovació i Metodologia en Afers Socials

Núm. 70. Novembre 2024

ISSN: 2659-5273

Atenció comunitària

La participació ciutadana a Palma: una aproximació a la situació actual

Maria Antònia Froilán Jaume

Coordinadora del Servei de Participació Ciutadana
Ajuntament de Palma.

El contingut de la REVISTA *ALIMARA* de l'IMAS està subjecte a una llicència de Reconeixement No Comercial_Sense Obra Derivada 4.0 Internacional de Creative Commons

Solamente en la medida en que nos damos, en que nos exponemos y entregamos al mundo y a la tarea y a las exigencias que de él irradian en nuestra vida, solamente en la medida que nos preocupen los demás, lo que pasa fuera, en el mundo y en las cosas, y no de nosotros mismos o nuestras necesidades, solamente en la medida que realizamos una misión, cumplimos con un deber, damos un sentido a la vida, en esa misma medida, nos realizamos y consumamos nosotros mismos.

Víctor Frankl

Resum

Aquest article pretén donar una visió àmplia del que és la participació ciutadana i de les condicions que la faciliten o la dificulten.

En un marc més territorial, s'ofereix una perspectiva de la participació a Palma, promoguda per la Direcció General de Participació Ciutadana, adscrita a la Regidoria de l'Àrea de Serveis Socials, Educació, Participació Ciutadana, Joventut i Igualtat d'Oportunitats de l'Ajuntament de Palma; analitzant el paper dels professionals en el marc de l'administració local i des de la perspectiva de l'animació sociocultural.

Es realitza després un recorregut entre les diferents formes de la participació col·lectiva, especialment pel que fa al teixit associatiu i individual, sobretot als casals de barri, fent especial menció a la participació de persones i col·lectius en situació de risc i/o exclusió social.

Es conclou amb un reflexió del que implica la gestió de la responsabilitat social compartida.

Paraules clau

Participació ciutadana, animació sociocultural, responsabilitat social compartida, persones en risc d'exclusió.

Què entenem per participar?

Podem trobar moltes definicions sobre el que és participar. La Reial Acadèmia Espanyola defineix participar com “prendre part en alguna cosa”.

Si lligam el terme participació amb el de social o ciutadana podem entendre que participar implica conèixer, proposar, decidir, transformar...

Segons Viché (1989) “Participar és prendre part a la vida de la comunitat, en les seves decisions, en els seus conflictes i en les seves associacions. Participar suposa assumir les conseqüències de l'acció del col·lectiu.”

Per tant, considerem la participació social o ciutadana com la implicació individual en els projectes col·lectius. Una participació activa a la vida de la comunitat suposa un compromís amb les qüestions comunitàries, prendre part en les seves decisions, en les seves propostes, de les seves entitats i també dels seus conflictes i solucions.

Hem de comprendre, doncs, la participació des de la perspectiva de l'autogestió en tots els nivells de la vida social. D'alguna manera, participar és agafar la part de la vida social que ens correspon.

Des d'aquesta perspectiva, participar en les dinàmiques ciutadanes és, al mateix temps:

- Un deure social amb la col·lectivitat
- Un principi de pràctica democràtica

Per a participar, però, és necessari que es donin tres condicions: voler, saber i poder participar.

Quan parlem de voler participar, és la motivació que tenen les persones per participar. És un component individual i subjectiu que parteix de la necessitat de prendre part d'alguna cosa. Ho podem anomenar compromís i en diferenciem tres tipus:

- Compromís personal: lligat a unes motivacions íntimes per a un benefici personal
- Compromís social pal·liatiu: en aquest cas, l'individu es compromet a fer accions pal·liatives motivat per les conseqüències més evidents de la injustícia social: fam, drogodependències, discapacitats...
- Compromís social transformador: és el compromís que tenen les persones amb una idea de transformació social directa, de considerar que la seva participació pot contribuir a millorar una situació determinada.

Saber participar és tenir les habilitats i capacitats per a fer-ho. En aquest sentit, és important oferir formació al llarg de tota la vida per tal que les persones tinguin la capacitat de participar en qualsevol grup, comunitat, administració, etc.

En darrer terme, poder participar fa referència a tots els mecanismes i formes que els grups, entitats o governs faciliten per tal que les persones hi puguin participar.

Així, perquè un ciutadà o una ciutadana participi de les qüestions públiques, ha de tenir l'interès per fer-ho, les capacitats per poder exercir aquesta participació i l'oportunitat de fer-ho promoguda pels organismes públics que en facilitin els mitjans perquè aquesta es pugui donar.

L'existència, o no, d'aquestes tres premisses predeterminarà el nivell de participació real en què aquesta es donarà.

L'exercici de la participació és, sens dubte, l'exercici de la gestió i la responsabilitat social compartida. Tots els agents hi són implicats i, el que facin o deixin de fer, tindrà conseqüències en els resultats dels assumptes públics.

La participació ciutadana

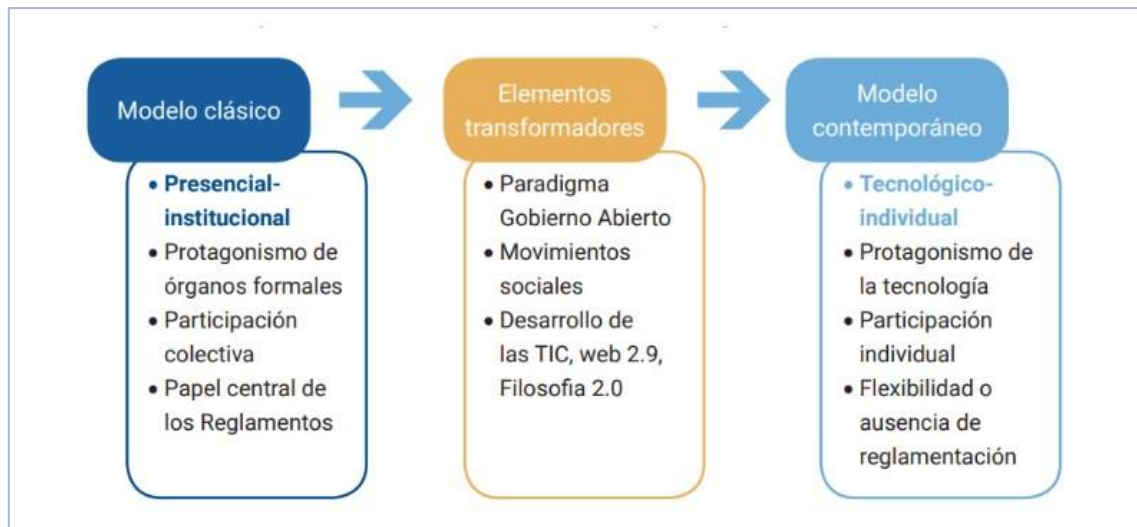
Quan parlem de participació ciutadana entenem que és el dret de les persones d'intervenir, de forma individual o col·lectiva, en la definició, l'aplicació i l'avaluació de les polítiques públiques.

Es considera, per tant, que la participació ciutadana fa referència al conjunt d'accions o iniciatives que pretenen impulsar el desenvolupament local i la democràcia participativa mitjançant la introducció de la comunitat en l'exercici de la gestió pública. De nou, la dita participació ciutadana pot ser impulsada o frenada per qualsevol dels agents que hi intervenen.

Pel que fa als poders públics, la mateixa Constitució espanyola, a l'article 9.2, comprès al títol preliminar, assenyala que "correspon als poders públics de promoure les condicions per tal que la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en els quals s'integra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que n'impedeixin o en dificultin la plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social."

Aquesta facilitació de la participació en els diferents poders públics s'ha donat de diferents formes: des de models més clàssics a models més contemporanis passant per aquells que inclouen elements transformadors.

Esquema 1. *Models de participació ciutadana*

Font: Red FEMP

Tot i que s'han donat moltes passes en aquest sentit, en general, es considera que no s'han assumit unes vertaderes quotes de democràcia participativa.

A l'altra banda, pel que fa a la ciutadania, en els darrers temps, podem percebre una manca de confiança en les institucions públiques i en els seus i en les seves representants. És freqüent trobar a la ciutadania discursos de desil·lusió, de desconfiança o de total desconexió envers la política i els poders públics; creant-se el que es coneix com a desafecció democràtica.

Són moltes les causes que s'assenyalen amb relació a aquesta desafecció democràtica: l'existència de problemàtiques que esdevenen cròniques i a les que les institucions no hi troben respostes: atur, crisis econòmiques, preus de l'habitatge, etc., i que fan perdre la credibilitat en la classe política, la manca de mecanismes reals de participació ciutadana, el sentiment que no servirà per res el fet de participar i, en mode més genèric, el fenomen de la globalització i l'individualisme imperant que denoten una manca de compromís social per part de la ciutadania, etc.

Quan parlem de participació de col·lectius vulnerables o en risc d'exclusió social, les causes d'aquesta manca de participació social s'agreugen donat que sovint, no és la primera de les preocupacions de les persones en situació de vulnerabilitat i/o exclusió social i; molt sovint, han pogut desistir d'ella com a conseqüència de les seves trajectòries cap a l'exclusió social (Estany et al., 2012). Alguns autors (Paugam, 1992; Castel, 1997) n'assenyalen la desqualificació o la desafiliació com a principals causes. Així, és important

que, des dels poders públics, no sols s'atenguin les vies que faciliten la participació; sinó que també cal atendre les necessitats de capacitat per saber participar i suscitar l'interès de tota la ciutadania, inclòs els col·lectius més allunyats de la vida social, perquè vulguin participar.

També el paper de les entitats socials juga un paper fonamental en fer de pont per aquest procés de restitució dels drets comunitaris.

Si ens centrem en els poders públics, en un govern local, la vinculació entre participació i democràcia adquireix un significat essencial, atès que és en aquest nivell de govern al qual els ciutadans i ciutadanes associen, amb major intensitat, el valor de la participació i al qual exigeixen, en conseqüència, uns estils de govern més participatius. També el nivell de demandes per part de la ciutadania és el més elevat, tenint en compte que és l'administració més propera a les persones.

La participació ciutadana a Palma

En el cas de Palma, com de segur que a molts altres municipis de Mallorca i les Illes, els dirigents s'enfronten a la gestió de la complexitat. Palma és una ciutat plural i cosmopolita que compta amb una llarga trajectòria de participació ciutadana, per una banda, i per l'altra, amb una societat cada vegada més demandant que espera que sigui el govern el que resolgui totes les dificultats considerant que, dipositant un vot cada quatre anys és suficient per a l'exercici de la quota de responsabilitat social que és compartida.

Així, els i les governants volen dur a terme les polítiques públiques pròpies del programa polític mentre es troben amb una burocràcia cada cop més exigent, amb un pressupost limitat i amb uns serveis tècnics i administratius que resten escassos per a gestionar tota la complexitat i demandes de la ciutadania. A Palma, aquesta darrera circumstància és especialment urgent pel que fa a una bona execució de les polítiques públiques.

Pel que fa a la participació ciutadana, és la Direcció General de Participació Ciutadana, actualment adscrita a l'Àrea de Serveis Socials, Educació, Participació Ciutadana, Joventut i Igualtat d'Oportunitats, la que té atribuïdes les competències en participació ciutadana. En el Decret de Batllia núm. 1290, de 3 de maig de 2024, de modificació de l'organització dels Serveis Administratius de l'Ajuntament de Palma, se li atribueixen, entre d'altres, les matèries de participació ciutadana en sentit estricte:

- Crear i fomentar processos i noves vies de participació ciutadana que permetin una interlocució bidireccional entre representants institucionals i organitzacions ciutadanes.
- Preservar el dret de participació ciutadana per a enfortir la democràcia municipal i garantir, a les associacions i al conjunt de ciutadania, el dret de participació en els òrgans i espais col·legiats.

Així, entre altres competències, trobem que els professionals assignats a aquest departament, tècnics i animadors socioculturals de Participació Ciutadana porten a terme els diferents projectes trobant, en l'animació sociocultural, els fonaments de la nostra pràctica diària.

El paper de l'animació sociocultural

El paper del personal tècnic en animació sociocultural a l'Ajuntament de Palma fa de pont entre l'administració i la ciutadania. En aquest sentit, quan parlem d'administració ho fem en un sentit ampli que inclou: l'execució de les funcions pròpies de la categoria laboral, l'execució de les competències atribuïdes a la Direcció General de Participació Ciutadana, l'aplicació de la normativa de referència, així com la relació amb el/la representant polític que estableix les directrius polítiques.

Així doncs, ens trobem amb un perfil molt polivalent, amb una àmplia varietat d'encàrrecs, que vetlla pel desenvolupament de la participació, de manera transversal, en l'exercici de les seves funcions i que, sovint, també ha de gestionar l'equilibri entre les demandes polítiques, les demandes ciutadanes i la mateixa capacitat d'execució de la unitat.

En un nivell més genèric, podem entendre l'animació sociocultural com "el conjunt de pràctiques socials que tenen com a finalitat estimular la iniciativa i la participació de les comunitats en el procés del seu propi desenvolupament i en la dinàmica global de la vida sociopolítica en el que estan integrades" (UNESCO, 1982).

Podem definir l'animació sociocultural com el conjunt d'accions realitzades per individus, grups o institucions sobre una comunitat (o sector de la mateixa) i en el marc d'un territori concret, amb el propòsit principal de promoure en els seus membres una actitud de participació activa en el procés del seu propi desenvolupament tant social com cultural (Trilla, 1997).

Una de les sistematitzacions més significatives de l'ASC és l'aportada per De Miguel (1995) que, tenint en compte les aportacions de diversos autors, estableix una sèrie de principis,

finalitats i funcions de l'animació sociocultural que es poden sintetitzar en els següents punts:

- Afavorir la participació de les persones en la vida del grup i de la societat tractant de millorar la seva qualitat de vida.
- Afavorir l'establiment d'objectius acords amb les necessitats, aspiracions i problemes de cada individu i grup social.
- Viure en relació amb les altres persones des de l'acceptació i el respecte.
- Possibilitar l'intercanvi d'idees i la lliure expressió de cada persona.
- Atenuar el *handicap* sociocultural, amb l'objectiu que arribi a ser eliminat.
- Disminuir el buit sociocultural entre els diferents estrats socials.
- Crear les condicions adequades per a motivar a la població a revalorar les seves potencialitats.

Els professionals tècnics i animadors/es socioculturals de Participació Ciutadana exerceixen les seves funcions des de les finalitats rectores establertes per De Miguel, per tal de fomentar el desenvolupament i la participació ciutadana del conjunt de la ciutat, en general, i de les entitats veïnals i les seves federacions, en concret.

En definitiva, l'animació sociocultural és una estratègia d'intervenció que treballa per un determinat model de desenvolupament comunitari. Aquest model de desenvolupament, en, des de i per a la comunitat, té com a finalitats últimes promoure la participació i dinamització social, des dels processos de responsabilització dels individus en la gestió i direcció dels seus propis recursos.

Per tant, el paper dels tècnics i animadors socioculturals esdevé, en certa forma, com un catalitzador de processos: s'encarrega de la tramitació concreta que requereix qualsevol procediment: elaboració d'informes, projectes, convocatòries, contractes, etc. dels diferents programes i els posa al servei de la finalitat intrínseca per la qual es desenvolupen: el foment de la participació ciutadana.

A nivell formal, al Reglament orgànic de Participació Ciutadana, aprovat el 2004, i publicat al BOIB núm. 187, de 31 de desembre de 2004, és on s'estableixen les possibles formes de participació. En aquest sentit, reconeix els següents drets de la ciutadania i en regula les formes d'exercir-los que es concreta en:

- Dret d'informació
- Dret de petició
- Dret de participació en els òrgans de l'Ajuntament
- Dret d'iniciativa i proposta ciutadana
- Dret a la consulta popular

- Dret d'audiència pública
- La defensa dels drets dels veïns

Aquesta participació es pot donar, per tant, a títol individual, amb una participació directa, o col·lectivament, participant d'una associació sense ànim de lucre.

La participació col·lectiva

La participació col·lectiva pot donar-se a través de moviments, plataformes i, tradicionalment, a través de les entitats ciutadanes que formen part del teixit associatiu de la ciutat.

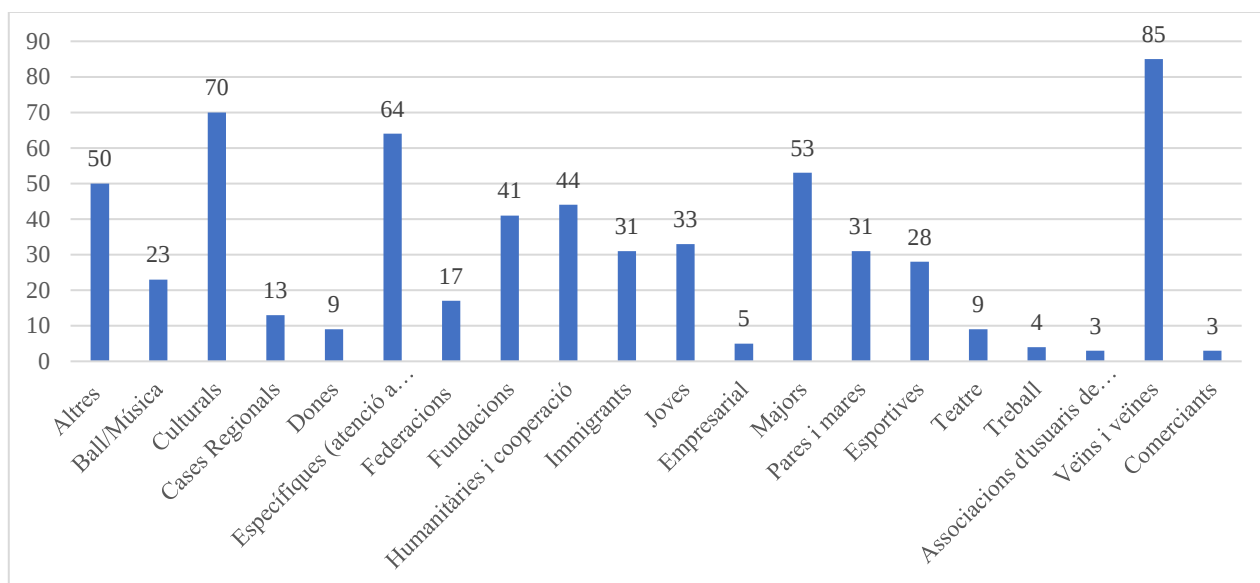
Una associació és una agrupació de persones que s'uneixen de manera voluntària, lliure i solidària per aconseguir unes finalitats d'interès general que han establert prèviament en els seus estatuts.

Des de Participació Ciutadana es porten a terme, principalment, dues vessants de treball amb les entitats ciutadanes.

Per una banda, en l'àmbit general, des de la Direcció General de Participació Ciutadana es gestiona el Registre Municipal d'Entitats Ciutadanes (d'ara endavant, RMEC), al qual s'inscriuen, voluntàriament, les entitats legalment constituïdes a l'empara de la Llei Orgànica 1/2002, de 22 de març, reguladora del dret d'associació i que tenen com a objectius la defensa, el foment o la millora dels interessos generals o sectorials del municipi de Palma. Al RMEC s'hi poden inscriure entitats veïnals, de pares i mares d'alumnes, culturals, esportives, recreatives, juvenils, sindicals, empresarials, professionals i qualsevol altra de les que formen la societat civil palmesana.

Si analitzem les entitats inscrites al RMEC podem veure que les entitats veïnals són les més predominants:

Gràfica 1. Tipologia d'entitats inscrites en el RMEC

Font: RMEC

Així, és des d'aquestes associacions de la societat civil que es canalitzen les inquietuds de tota la ciutadania i es potencia l'activitat cívica dels ciutadans; atès que, per poder gaudir dels diferents drets reconeguts en el Reglament Orgànic de Participació Ciutadana, així com per participar en els diferents òrgans de govern, cal la inscripció al RMEC. A més de la inscripció en el dit registre, per poder fer proposicions i fer intervencions al plenari, màxim òrgan de decisió municipal, cal estar declarades d'utilitat pública municipal.

Pel que fa a les persones, les associacions s'erigien, en un instrument de mediació i regularització que permet, a la vegada, l'autonomia i la integració social d'aquells individus que voluntàriament decideixen participar i cooperar de forma estable i continuada per a la consecució d'objectius d'interès comú i la satisfacció de necessitats comunes.

D'aquesta manera, les persones que participen d'una entitat ciutadana adquireixen també unes capacitats i habilitats que contribueixen al desenvolupament personal i social.

Si posem la mirada sobre les entitats específiques inscrites al RMEC, és a dir, les que ofereixen atenció a col·lectius específics, podem veure que, després de les entitats veïnals i les culturals, són les més nombroses. D'acord a la tipologia establerta per la inscripció de les entitats al RMEC, és en aquesta tipologia on principalment s'ubiquen les entitats que treballen amb persones en risc d'exclusió social; encara que també n'hi trobem a d'altres com fundacions, federacions, etc. Aquest fet implica, també, la importància de posar la mirada sobre la participació de persones en risc d'exclusió social.

Per una banda, participar implica l'oportunitat de ser escoltats i d'expressar les pròpies necessitats. Així, la participació d'aquests col·lectius pot contribuir a fer arribar aquestes

necessitats als poders públics i dissenyar polítiques i programes més eficients per atendre aquestes necessitats.

També a nivell personal, el fet de participar en qüestions públiques i comunitàries, afavoreix el desenvolupament d'habilitats, la competència social i, per tant, contribueix a augmentar la seva autoestima i apoderament. El fet de participar fomenta un sentit de pertinença, de formar part d'alguna cosa; ajuda a la creació de xarxes socials i de suport. El fet de participar, per tant, incideix en la pròpia integració a la societat i la pal·liació del propi risc d'exclusió social.

I pel que fa a la ciutat, incloure a persones en risc d'exclusió social en la presa de decisions contribueix a una societat més justa i inclusiva, on tots tenim l'oportunitat de contribuir i beneficiar-nos. En resum, la participació de persones amb risc d'exclusió socials i les entitats que els representen no sols és important per a elles, sinó que enriqueix a tota la comunitat. Com a ciutat, comptar amb un teixit associatiu fort suposa gaudir d'una democràcia més participativa, l'eficiència en la gestió dels recursos municipals i la millora i evolució com a ciutat.

A més dels drets de participació individual que pot exercir qualsevol persona, l'organització municipal estableix una relació sectorial amb les entitats ciutadanes; així, les entitats són ateses per la competència de l'àrea corresponent. Les entitats de gent gran per l'àrea competent en matèria de gent gran, les de comerciants per l'àrea competent en matèria de comerç, etc. Des de Participació Ciutadana es vehiculen les peticions i es dona suport a les entitats veïnals enteses com a representatives de tots els veïns i veïnes de cada un dels barris de la localitat.

Pel que fa al moviment veïnal, actualment, una part important del suport institucional es concentra en la dotació de recursos econòmics, materials i infraestructurals que faciliten que dites entitats puguin desenvolupar les seves funcions i activitats.

En aquest sentit, des de Participació Ciutadana es convoquen diferents línies de subvencions enfocades a donar suport a les iniciatives socioculturals, socioeducatives, festives dutes a terme per associacions de veïns i les seves federacions, així com de despeses necessàries per al seu funcionament o per la compra de béns inventariables que formen part del patrimoni de l'entitat i que són necessaris per dur a terme les seves finalitats: ordinadors, telèfons, equips de música per activitats festives, etc.

Un altra passa important realitzada, fruit de les reivindicacions del moviment veïnal, són les cessions d'ús als casals de barri. La xarxa de casals de barri de Palma actualment està conformada per 34 centres i només 11 d'ells compten amb programació municipal. Aquest fet suposa que, a la resta, la majoria d'activitats hi són realitzades per entitats veïnals; fet

que implica la cessió d'aquests equipaments socioculturals a la comunitat per a que hi duguin a terme les seves pròpies activitats.

Totes aquestes formes de participació suposen caires de promoure el referent citat a la constitució espanyola de facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social. En aquests casos, vehiculades a través de les entitats veïnals.

Actualment, i quan es compliran vint anys de l'aprovació de l'actual Reglament de Participació Ciutadana, és un nou repte establir ponts al teixit associatiu per continuar avançant amb la participació ciutadana i que els mecanismes participatius es facilitin de manera transversal a tota l'organització.

La participació en els casals de barri de Palma

També des de Participació Ciutadana es gestiona la xarxa municipal de casals de barri.

Els casals de barri són equipaments socioculturals de proximitat a la població i el seu funcionament està regulat pel Reglament de Funcionament de Casals de barri, publicat al BOIB núm. 21 de l'onze de febrer de 2014. D'acord amb el dit Reglament, els casals de barri es destinen a:

- a) La prestació de serveis públics de caire cívic, social, cultural, comunicatiu, informatiu, d'aprenentatge, de lleure i de creació, a la ciutadania en general i a les entitats ciutadanes en particular.
- b) L'impuls d'activitats amb un objecte de la mateixa naturalesa que els serveis públics esmentats, i de les dirigides a la millora de l'autonomia de les persones i de les condicions culturals, socials, de convivència i de solidaritat.
- c) La promoció de la vida associativa i de la participació de la ciutadania en els assumptes de la comunitat

La funció dels casals de barri es concreta en els serveis que s'ofereixen des de la xarxa:

- La programació municipal d'activitats
- La cessió d'usos d'espais a entitats ciutadanes i altres serveis municipals

La programació municipal d'activitats és el vessant més conegut dels casals de barri per la participació individual. Des dels casals de barri s'ofereix una programació d'activitats diversa que inclou tallers i activitats relacionats amb: arts plàstiques, benestar físic i psíquic, alimentació i salut, dansa i cos, activitats educatives i creatives, activitats infantils i familiars, artesanía, manualitats i restauració, activitats físiques i disciplines orientals, entre d'altres.

Aquest és el resum d'inscripcions per casals a les activitats del programa municipal de Palma durant el curs 2023-2024

Taula 1 *Nombre d'inscripcions a les activitats per Casals curs 2023-2024*

	Activitats realitzades	Places ofertes	Inscripcions realitzades
CB S'Escorxador	265	5361	5045
CB Pere Garau	36	518	511
CB Son Gotleu	31	404	367
CB Son Espanyol	3	36	35
CB S'Hostalot	9	144	120
CB Sant Jordi	16	250	209
CB Santa Catalina	211	3431	3141
CB Jonquet	40	584	552
CB Camp d'en Serralta	35	494	474
CB Sant Agustí	19	317	287
CB Son Cladera	20	333	264
Total	685	11872	11005

Pel que fa a la programació d'activitats municipals, l'Ajuntament de Palma facilita la participació en les mateixes amb l'aprovació d'uns preus públics que afavoreixin l'accessibilitat a aquestes activitats amb reduccions que arriben fins al 100% a les quotes de persones en situacions de vulnerabilitat social.

Taula 2. Resum de rebuts i reduccions aplicades per Casals a les activitats municipals

Curs 2023- 2024

Bonificacions:	CB Escorxada dor	CB Pere Garau	CB Son Gotleu CB Son Espanyol	CB Sant Jordi CB S'Hostalot	CB Santa Catalina CB Jonquet	CB Camp d'en Serralta	CB Sant Agustí	CB Son Cladera	Total
Preu públic sense reducció	4.796	672	434	328	3.677	516	300	263	10.986
Menors de 26 anys	37	8	1	6	50	13	0	5	120
Persones en situació d'atur	284	27	13	7	215	20	35	32	633
Persones amb discapacitat	306	17	31	9	183	9	13	22	590
Víctimes de violència de gènere	8	2	0	0	0	1	0	0	11
PNC / RMI / RSG / IMV	64	11	6	0	70	8	3	6	168
Víctimes de violència de gènere derivades SS	3	0	0	0	9	3	0	0	15
Adult a activitats familiars	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	5.498	737	485	350	4.204	570	351	328	12.523

Com podem veure al gràfic de rebuts generats durant el curs 23/24, després del preus públics sense bonificació, les reduccions aplicades a les persones en situació de discapacitat són les majoritàries. Aquest fet significa que les persones en situació de discapacitat participen en moltes de les activitats que s'ofereixen als Casals de Barri.

També es bonifiquen de manera íntegra algunes activitats de caire social que pretenen fomentar la integració a la comunitat: alfabetització digital, castellà i català per a estrangers, etc. En aquests casos, la majoria de les persones usuàries dels tallers són persones immigrants.

Així, en un entorn cada vegada més globalitzat i individualista, són moltes les persones que troben al casal un lloc on refugiar-se de l'aïllament social i de la soledat, gaudint de la realització d'activitats tan diverses com el ball de bot, la cuina o la fotografia, per citar alguns exemples. Els casals es converteixen en espais de socialització, de trobada i de reunió a cada barri. No en va, els casals ofereixen també la possibilitat de crear "espais de trobada" per tal que persones que els uneix un centre d'interès comú puguin reunir-se entorn

d'aquesta afició o centre d'interès: pintura, costura, etc. sense la necessitat d'inscriure's a un taller.

Un altre servei que ofereixen els casals de barri és el servei d'informació i assessorament sobre altres tràmits d'àmbit municipal; això fa que els casals de barri s'erigeixen en centres de suport per a tota la ciutadania superant les barreres que l'excessiva burocratització i administració electrònica suposen per moltes persones.

Els casals de barri esdevenen un punt neuràlgic a cada barri on tenen seu: faciliten la connexió amb els veïnats i veïnades, la participació de qualsevol persona independentment de la seva edat, procedència o condició socioeconòmica. Els casals participen de la construcció de la comunitat, creant el sentiment de pertinença al barri; convertint-se, d'alguna manera, en la casa de tots i totes. Tothom hi té cabuda i tothom pot opinar, proposar noves activitats, etc.

Aquests espais de connexió, de creació de vincles amb els que es redueix l'aïllament social és especialment significatiu per a persones en risc d'exclusió social. La seva participació als tallers i activitats dels casals va més enllà de desenvolupar habilitats i talents entorn a un centre d'interès. Per exemple, a través de la pintura o la cuina poden gaudir i descobrir noves passions. Però els casals de barri pretenen ser molt més que una acadèmia de cuina o pintura. Des dels casals es pretén estimular la convivència i l'aprenentatge col·lectiu, creant les condicions favorables per la participació, l'intercanvi d'idees i experiències, l'aprenentatge mutu i el foment del sentit de grup i comunitat.

És per això que la participació de les activitats dels casals contribueix a enfortir l'autoestima dels i de les participants, els ajuda a sentir-se més segurs de si mateixos i contribueix el seu apoderament.

Si aquest apoderament és important per la ciutadania en general, cobra especial interès en les persones en risc d'exclusió social: els ajuda a sentir-se valorades i reconegudes. En ser part d'un grup, poden contribuir amb les seves perspectives i talents, la qual cosa els dona un sentit de pertinença i apoderament i això, en definitiva, contribueix al seu benestar emocional i a tendir ponts per a futures oportunitats de participació social.

Els casals també es beneficien d'aquesta diversitat; es gaudeixen d'un entorn més plural i inclusiu. A més, des dels casals es teixeixen les xarxes del barri, participant en les taules d'entitats de cada barri, col·laborant i donant suport a les iniciatives comunitàries i, sovint, essent promotors de les mateixes: celebració de les festivitats, intercanvis de roba i de joguines, diades i activitats al carrer, etc. Per tant, tota la comunitat es beneficia d'aquest ambient inclusiu i plural.

Tot aquest tràfec que té lloc en el dia a dia dels casals de barri no seria possible sense la calidesa humana i dedicació de l'equip de professionals que treballa a la xarxa de casals de barri: tècniques, dinamitzadors, informadores i altres més que, sense la seva tasca, els casals no esdevindrien entorns inclusius i diversos.

Conclusió

A mode de conclusió, podem afirmar que la participació és una poderosa eina tant pel desenvolupament personal com per a la inclusió social i, de nou, aquesta inclusió social és una responsabilitat social compartida. Correspon, doncs, a cada un i a cada una de nosaltres, des de la responsabilitat individual i social que ens pertoca, sigui quina sigui la nostra posició individual, l'entitat a la qual pertany o el càrrec que ocupem, vetllar per tal que l'apoderament, la participació i la inclusió, de persones i col·lectius, sigui una realitat de persones que són i es senten part de la ciutadania activa i reconeguda. I això és, des del moment en que vivim en societat, una responsabilitat compartida.

Referències bibliogràfiques

- Ander Egg, E. (1983). *Metodología y práctica de la animación sociocultural*. Caja de Ahorros de Alicante y Murcia.
- Calvo, A. (2002). *La animación sociocultural: una estrategia educativa para la participación*. Alianza Editorial.
- Castel, R. (1997). *Las metamorfosis de la cuestión social. Una crónica del asalariado*. Editorial Paidós.
- De Miguel, S. (1995). *Perfil del animador sociocultural*. Popular, Madrid.
- Estany, M. L., Baillergeau, E., & Thiot, M. (2012). *Los «peer workers» y la participación de las personas y colectivos en situación de exclusión social / Peer workers and the participation of socially marginalized individuals and groups*. Cuadernos de Trabajo Social, 25(2), 383.
https://doi.org/10.5209/rev_CUTS.2012.v25.n2.39623
- Franco Rebollar, P., Franco Ugidos, B., & Guilló Guirard, C. I. (2007). *De la participación como elemento de la intervención social, a la intervención social como instrumento para garantizar la ciudadanía activa*. Doc. Soc, 145, 115-131.
- Frankl, V. E. (1987), *El hombre doliente*, Ed. Herder.
- Paugam, S. (1992). *La disqualification sociale. Essai sur la nouvelle pauvreté*. Revue française de sociologie. 33-1, pp. 121-122. https://www.persee.fr/doc/rfsoc_0035-2969_1992_num_33_1_4131

- Trilla, J. (coordinador) (1998). *Animación sociocultural. Teorías, programas y ámbitos*. Ariel Educación.
- Red de entidades locales por la transparencia y participación Ciudadana (2023). Evolución de la participación ciudadana: del modelo clásico al modelo contemporáneo.
<https://redtransparenciayparticipacion.es/del-gobierno-abierto-a-la-gobernanza-participativa-un-nuevo-marco-de-relacion-con-la-ciudadania/#:~:text=Es%20decir%2C%20podr%C3%ADamos%20definir%20la,gesti%C3%B3n%20de%20los%20asuntos%20p%C3%ABlicos.>
- Viché, M. (1989). *Intervención sociocultural*. Grup Dissabte.